

Slovenska javnost je povedala svojo zahtevo . . .

Iz izjav, ki jih je zbrala za novo leto Akcija za razširitev ljubljanske bolnišnice, prinašamo mar-kantnejše stavke.

Rektor prof. dr. Samec:

Potreba po razširitvi ljubljanske bolnišnice je tako jasna, da je vsaka utemeljitev odveč, zlasti spričo dosedanjega dela v tem pravcu.

Kot zastopnik naše univerze morem le ponoviti, da je zgraditev bolnišnice v klinične zavode imperativ popolne univerze in nujna posledica visoke higienske kulture našega naroda, ki je našla priznanje pri odločilnih osebah Društva narodov.

Potrebo po popolni medicinski fakulteti v Ljubljani in s tem v zvezi po klinični bolnišnici pa izpričuje najboljšo dejstvo, da smo imeli medicinsko šolo kot prvi na teritoriju sedanje države že za vlade Napoleona.

Dr. M. Slavič, prorektor univerze:

Zopet velik načrt, ki se brez naporov ne bo dal izvesti. Toda strah pred napori, dvom, malodušnost, obup je smrt vsakega velikega dela. Zato pa na plan delavci pogumni, neustrašni, vztrajni, požrtvovalni, z upom zmage svoje zamisli!

V Ljubljani, na sveti večer 1936.

Prof. dr. Šerko, dekan medicinske fakultete:

Človek res ne ve kaj je obupnejše: ali razmere v ljubljanski državni bolnišnici ali pa dejstvo, da je potrebno toliko javnega hrupa, da se nekaj zgodi, kar se kot nujno mora zgoditi.

Dr. France Kidrič, dekan filozofske fakultete:

Vse bolj me je bilo sram, da moremo trpeti te razmere tako dolgo in da se je krepil naš klic za tako novo ljubljansko bolnišnico, ki bi ustrezala vitalnim potrebam prebivalstva in upravičenim znanstvenim zahtevam medicinskih krogov, tako počasi.

Dr. Andrej Gosar, dekan tehnične fakultete:

Vprašanje naše bolnišnice ni morda le vprašanje smotrne skrbi za ohranitev življenja zmožnih sil v narodu; je tudi vprašanje socialne kulture in pravičnosti, je pravo socialno vprašanje.

Dr. Alija Košir, univ. prof.:

...Naš kulturni program za najbližjo bodočnost je torej: Moderna bolnišnica in popolna medicinska fakulteta!

Pleterski, predsednik Društva medic. v Ljubljani:

Mislím, da je naša sveta pravica, da imamo popolno medicinsko fakulteto — klinike — doma, v našem slovenskem kulturnem centru! Kajti v svobodni državi mora biti pravica za vse enaka!

Škof dr. Gregorij Rožman:

Namen državne politike mora biti splošna blaginja vseh stanov v državi. Ne more se govoriti o splošni blaginji, če ni preskrbljeno za bolnike vseh vrst, za hiralce in sirote. Predvsem in v prvi vrsti je torej država poklicana, da ustanovi in vzdržuje zadostno velike in zadostno številne bolnišnice. Je to samo pravično in nič več. Če državna oblast pobira davke ter jih državljani plačujejo, nastane neka tiha pogodba, ki iz naslova pravičnosti zahteva, da se davčni denar uporablja za vse tiste namene, ki tvorijo splošno ljudsko blaginjo. Žalostno znamenje bi bilo, ako bi bilo treba državno oblast z zasebnimi akcijami k temu šele prigovarjati.

Dr. Jure Adlešič, župan ljubljanskega mesta:

...gre za našo skupno narodno stvar, za blago našega ljudstva, pa tudi za našo narodno čast in ponos, ki nam ne dopušča gledati, kako ležijo naši bolniki po hodnikih in po tleh, kot da niso ljudje.

Zato iskreno pozdravljamo plemenito akcijo za zgradbo nove bolnišnice in ji želimo popolnega uspeha. Naša dolžnost pa je, da jo podpiramo z vsemi sredstvi.

Dr. Val. Meršol, predsednik Zdravniške zbornice:

Sedaj je sila priklopela do vrhunca. Zgraditev nove, moderne bolnišnice v Ljubljani je postala nujna in neodložljiva. Težko bolni, ki morajo v bolnišnici ležati na tleh ali deliti posteljo z drugim bolnikom, zahtevajo pomoči. Dobili jo bomo, ako se homo zanje zavzeli vsi brez razlike.

Docent dr. Matko, predsednik Slovenskega zdravniškega društva v Ljubljani:

Iz tega razloga je Slovensko zdravniško društvo v Ljubljani brezpogojno za ustanovitev nove bolnišnice v Ljubljani, ki naj se uredi po vzorcu modernih kliničnih zavodov, ki bo ustrezala vsem potrebam in zahtevam vsestranske izobrazbe našega zdravstva, kakor tudi zdravstvenim potrebam celokupnega slovenskega naroda.

Dr. Mayer, načelnik sanitetnega oddelka kr. banske uprave v Ljubljani:

Iz svojega večletnega dela kot načelnik oddelka, ki mu je poverjena skrb za zdravstvo, poznam predobro razmere, v katerih žive naše bolnišnice, in vem, da bi mogla le nova bolnišnica v Ljubljani dokončno rešiti to težko vprašanje.

Dr. Gerlovič, upravnik bolnišnice za duševne bolezni v Ljubljani:

Prepričan sem, da bo ljubljanska klinika prinesla nezasluten razmah medicinskega znanstvenega delovanja pri Slovencih, kar gotovo ne bo ostalo brez blagodejnega vpliva na zdravstveno stanje naroda.

Dr. Alojz Zalokar, preds. Društva za pobijanje raka v Ljubljani:

Ker je umrljivost za rakom ogromna, je eden najaktualnejših medicinskih problemov ta, kako naj bi to bolezen če ne zatrli pa vsaj omejili. Nova bolnišnica naj se gradi tako, da bo tudi za reševanje tega vprašanja v teoretičnem in praktičnem pogledu odgovarjala.

Apotekarska komora v Ljubljani:

Z živo vnemo in zaskrbljenostjo zasledujemo tudi lekarnarji dravske banovine obupne razmere, ki vladajo v naših bolnišnicah in ki ne predstavljajo samo nadvse žalostnega socialnega zla, temveč naravnost tudi kulturni madež na slovenskem narodu.

Senator Ivan Hribar:

Nove bolnišnice je pa tudi zato nujno potreba, ker sedanja ne more služiti medicinski fakulteti Aleksandrovega vseučilišča tako, kakor bi bilo želeli in kakor bi tudi morala. Nova bolnišnica naj ima vse klinične oddelke, kakršnih je za popolno medicinsko fakulteto, ki jo v doglednem času v Ljubljani moramo dobiti, potreba.

Pred novim letom smo. Vanje stopa naš narod s soglasno in nezlomljivo voljo, da se mora takoj storiti vse, kar je potreba, da dobi Ljubljana novo bolnišnico. Naj čuje in uvažuje ta soglasni klic osrednja vlada, naj ga čuje in uvažuje banska uprava in naj si ga neprestano kličejo v spomin vsi narodni zastopniki, ki naj složno zastavljajo ves svoj vpliv in vse svoje sile, dokler ne bo soglasna volja naroda ovenčana z uspehom.

Ing. Dušan Serbec, minister v p.:

Nesporno je, da obstaja pri nas vprašanje javne oskrbe naših bolnikov, ki je danes pomanjkljiva in nezadostna. Nesporno je nadalje, da moremo po svojem pravu in po svoji pravici tirjati rešitev tega vprašanja od merodajnih faktorjev.

Pozdravljati je akcijo, ki hoče ne le tozadevno zavest v domači javnosti dvigati, temveč pred vsem merodajne državniške prepričati, da je rešitev te naše težnje in zahteve neodložljiva.

Stvarno bi se dala ta rana našega občestva izleči postopoma ali z energično gesto na mah in temeljito. Prvo se menda ne bi dalo primerjati s postopnim ozdravljenjem, temveč bolje s trajnim hiranjem. Preostaja tedaj le druga pot — da ostanem pri prisposobi — operacija.

To je znak, pod katerim želim predmetni akciji nagel in popoln uspeh.

Dr. R. Fuks, narodni poslanec:

Z veseljem moramo pozdraviti akcijo naše mladine in naših zdravniških krogov za postavitev nove bolnišnice v Ljubljani. Mnogo dela in truda bo še potreba, še več pa dobre volje. Toda delo je začeto, nadaljevati ga moramo. Brez političnih strank, brez sovražstva, s skupno voljo in močjo ustvarimo delo — ideal nas vseh — novo bolnišnico.

Dr. Vladimir Ravnikar, preds. Glasbene Matice:

Ljudsko zdravje je državnemu telesu življenje. Ono je temelj njegovemu moralnemu zdravju. Na

njem se grade vse umstvene sile občestva. Po čimbolj usovršenih čustvenih silah merimo vrednost države, njeno kulturo, njeno notranjo moč in njeno veličino proti zunanemu svetu. Državno telo, ki zanemari ljudsko zdravje in se ne zaveda svojih dolžnosti do njega, je bolno. Primitivnost teh resnic ne zmanjšuje njih vrednosti kot osnovne resnice za vsako zdravo Državno misel. Pa čeprav bolnice služijo bolj terapiji kakor profilaksi, neobhodna potreba so, da koristijo ljudskemu zdravju. Iz teh osnovnih resnic izvira zahteva naroda — blagrujemo narod, ki postavlja take postulate — da se izgradi v Ljubljani državna bolnica kakor se spodobí narodu in — državi.

Franja dr. Tavčarjeva, dvorna dama, za Splošno žensko društvo:

Skrb in delo prav vse slovenske javnosti mora biti usmerjeno v to, da se čim prej zgradi v Ljubljani moderna bolnišnica, ki bo ustrezala vsem zdravstvenim zahtevam ljudstva, a bo prevzela hkrati tudi delo osrednjega zdravstvenega zavoda, klinike za vso Slovenijo.

Minka Govekarjeva, predsednica Jugoslovanske ženske zveze, sekcije za dravsko banovino:

Iz vsega srca želim: leto 1937. naj nam da sodobno urejeno, vsem zdravstvenim zahtevam ustrezajočo bolnišnico — našemu zdravniškemu naraščaju prepotrebno kliniko!

Slov. kršč. zveza:

V interesu vsega slovenskega naroda je, da dobi Ljubljana čimprej povečano bolnišnico, še boljše pa popolno kliniko.

Prof. dr. F. K. Lukman, predsednik Prosvetne zveze v Ljubljani:

Skrb za moralno in fizično zdravje slovenskega naroda je naloga, ki mora biti srčna zadeva slehernega Slovenca. Med sredstvi za fizično zdravje ljudstva je moderna, po obsegu in kvaliteti vsem dejanskim potrebam ustrezajoča bolnišnica in klinika nujno potrebna. Moramo jo terjati in z vsem poudarkom terjati, dokler ne bo stala.

Dr. Žirovnik Janko, predsednik Odvetn. zbornice:

Splošna bolnišnica v Ljubljani je v sedanjem stanju popolnoma nezadostna, ker ni več v pravem razmerju s številom prebivalstva na ozemlju njegove okoliša. Razširjenje bolnišnice je zato nujna življenjska potreba vsega prebivalstva, posebno revnih slojev.

Prof. dr. Dolenc za društvo »Pravnik«:

Toda izkazovanje zdravniške pomoči in nega ni danes samo izraz humanitete, ampak dolžnost vseh tistih, ki jim je skrbeti za javni blagor. Zato naj prodre zahteva, da dobi v bolnišnici vsak pomoč, kdor jo mora tamkaj iskati, in sicer uspešno pomoč.

Ivan Dimnik, predsednik JUU:

Razmere v ljubljanski bolnišnici, ki je bila v predvojnem času preračunana na veliko ožje območje, so postale nevzdržne in zato je radikalna pomoč momentano najnujnejša slovenska kulturna zahteva.

Slomškova družba, organizacija katol. učiteljstva:

Ljubljana kot univerzitetno mesto nujno potrebuje veliko bolnišnico, najboljšo kliniko, ki bi nudila slovenskim medicincem možnost, da študirajo doma in se posvetijo tudi v svojem bodočem delu svoji ožji domovini...

Prof. Fran Jeran, predsednik ZKD:

Zdrav napredek naroda je samo tisti, ki v enaki meri pospešuje njegovo duhovno in gmotno kulturo. Zato morajo biti usmerjena vsa naša prizadevanja v to, da s polno zavestjo odgovornosti smotrno ustvarjamo duhovne in gmotne dobrine v pravilnem sorazmerju.

Dr. Jože Pogačnik, urednik Mohorjevlj publikacij:

Ali niso sedanje razmere v ljubljanski bolnišnici udarec v lice nališpani kulturi XX. veka?

Ivan Jelačin, predsednik Zbornice za TOI:

Osemnajst let smo dajali več, mnogo več, kakor smo prejeli. Za vsako drobtinico smo se morali

naj ji ugone tisti, ki upravljajo slovenski denar!

boriti. Ponižujoče je za državljane v državi, ki so jo hoteli imeti in v kateri naj bodo v vsakem pogledu ravnopravni, da morajo vedno in vedno prosjačiti za miloščino.

Zveza industrijcev za dravsko banov. v Ljubljani:

Zato smatra Zveza industrijcev, da je zgraditev moderne centralne klinične bolnišnice v zvezi s popolno medicinsko fakulteto, ki bo omogočila temeljito znanstveno izobrazbo in zanesljivo delo, potreba, ki je nujna za slovenski narod in za ugled države in ki je ne bo več mogoče odlagati.

Srečko Žumer, predsednik Jugosl. strokovne zveze:

Mislím, da govorim iz srca vsakterega slovenskega delavca, če izražam zahtevo na merodajne faktorje, naj takoj prično z delom za novo moderno klinično bolnišnico v Ljubljani, ki naj bo zgrajena in opremljena tako, da bo nudila najmodernejšo zdravniško pomoč vsem tistim tisočem, ki se vanjo zatekajo iskat pomoči in zdravja.

Leskovšek, predsednik Strokovne komisije za Slovenijo, Ljubljana:

Misel za razširitev bolnice v Ljubljani ni samo zamisel nekega malega dela slovenskega prebivalstva, temveč je iskrena želja in odločna zahteva tudi vsega delovnega ljudstva, da se bolnica zgradi. Načrtji so različni, nikakor se pa delavno ljudstvo ne more strinjati z mislijo, da se stara bolnica adaptira in popravlja na ta način, da se dogradi prostora za nekaj postelj, temveč bolnica se mora graditi vsem potrebam odgovarjajoča in tudi na takem kraju, ki odgovarja zdravstvenim predpisom.

France Kremžar, predsednik Okrožnega urada za zavarovanje delavcev:

...pristavljam pa, da od samih izjav ne bomo zgradili nove bolnišnice. Izjave same so po mojem že kar nepotrebne, ker razmere same dovolj kriče.

R. Juvan, predsednik Narodne strokovne komisije v Ljubljani:

Skrb za zdravje naroda je prvenstveno stvar države. Zato stojimo na stališču, da je predvsem dolžnost države, da ona s primernim sodelovanjem banovine in občin prispeva k zgraditvi nove ljubljanske bolnišnice in klinike.

Narodno delavstvo se zaveda velike koristi, ki bi jo imelo delovno ljudstvo od splošne centralne bolnišnice in klinike v Ljubljani, zato akcijo podpira. S tem storimo samo svojo dolžnost, ki jo nam nalaga naš naroden in socialni program.

Ivan Kronovšek, predsednik Zveze kmetijskih fantov in deklet:

...Zato smo prepričani, da bo nova bolnišnica najlepši dokaz za to, da so se odločilni ljudje zavedali svoje velike odgovornosti pred narodom.

...To zahtevo moramo odločno podpreti vsi, saj se živo tiče osnovnih potreb slovenskega naroda!

(Nadaljevanje s 1. strani.)

so vsakteremu njegovemu članu, pa tudi narodu kot celoti dostopne in odprte kar najbolj pridobitve sodobne civilizacije in kulture.

Slovinci potrebujemo, da imamo v našem naravnem narodnem centru, v naši Ljubljani tudi in pred-

vsem nov slovenski zdravstveni center — novo moderno bolnišnico s klinikami! Le taka bolnišnica bi odgovarjala zdravstvenim potrebam in tudi kulturni stopnji slovenskega naroda, kakor tudi potrebam medicinske znanosti na slovenski univerzi. Taka in edino taka je rešitev ljubljanske bolnice in tak mora biti odgovor na razmere v sedanji bolnišnici. Zato študentje ne moremo iti z onimi, ki hočejo reševati in sanirati te težke razmere s prizidki in nadzidki obstoječih bolnišničnih zgradb.

Slovenski študentje se zavedamo, da je naša narodna univerza, za katero je slovenski narod žrtvoval in še žrtvuje težke denarje, da nam je nam, nje, govim sinovom odprta pot do izobrazbe, da je ta univerza okrnjena in nepopolna, in bo okrnjena in nepopolna toliko časa, dokler ne bo izpopolnjena njena medicinska fakulteta. V trdni zavesti, da se borimo za pravično slovensko stvar, se bomo za njeno izpopolnitev borili z istim elanom in isto trdovratnostjo, s katero smo priborili naši univerzi biblioteko. V zavesti te pravice, ne moledujemo, — ne prosimo — mi terjamo in terjamo kot upnik, ki zahteva nazaj le obresti posojenega denarja. § 51. zakona o univerzah je danes za nas sramota in zato mora pasti. Zavedamo pa se tudi, da v tej borbi nismo sami. Široke plasti slovenskega naroda so za nami, veliko širše kot pri delu za biblioteko. Pa bi nam upadal pogum!

Nova klinična bolnišnica v Ljubljani. Vprašanje, ki ga je zastavil slovenski študent pred letom dni slovenski javnosti, je bilo jasno dovolj — in slovenska javnost je nanj že odgovorila. Naj odgovore še oni, na katere ga stavljamo danes in store svojo dolžnost. Ničesar več!

Na prelomu leta

1936 — leto, v katerem je znova visela nad Evropo vojna nevarnost. Da, morda še več, leto, v katerem se je začela nova vojna...

Če bo zanj v zgodovini kaj značilnega, bo do kraja zaostren boj za svetovni mir, ki so ga vodile demokratične države. Proti komu? Zdi se, da je velik del kontinenta v strasteh novih ideologij pozabil na žrtve, ki so jih morala doprinesti evropska in druga ljudstva v zadnji vojni. 10.000.000 mrtvih. 19.000.000 ranjenih. 10.000.000 invalidov. 7.000.000 ujetnikov. 9.000.000 sirot. 5 milijonov vdov. 10.000.000 beguncev, 74.000.000 mobiliziranih. Ali drugače povedano: štirje ubiti na minuto, 240 ubitih na uro, 6.400 ubitih na dan. Če bi si vsi ti podali rok, bi obsegli dobro polovico petdesetega vzporednika, ki teče čez Evropo. Vojna se izpopolnjuje. V bodoči bodo obsegli ves svet.

Minul je drugi božič, ki ga Evropa že ni več preživela v miru. Središče vojnega konflikta se pomika vse bolj na sever. Zato smo v teh praznikih s stopnjevano pozornostjo listali evropske časnike, iskali poročila in predvsem tehtali oba tabora. Morda je bila največja značilnost, da cela vrsta evropskih listov v tem letu ni prinesla na čelu svoje božične številke stoletnega gesla, ki je danes bolj živo kot je kdaj bilo: »...in mir ljudem na zemlji.« Ste opazili to razliko? Ste opazili celo slovenski list, ki se je proti petdesetletni tradiciji odločil, da niti na ta dan ne bo želel ljudstvom miru?

Zakaj to pišemo in zakaj smo tu tako občutljivi; ker bo mladina v bodoči vojni njena prva žrtev. Prve strelske järke bomo kopali mi in naša generacija se bo od vseh najtrše spogledala z grozotami vojne. Vojne, ki je ne pripravljamo mi. Zato nam pisanje o miru ne more biti časopisna fraza in zato za nas ni problema bodočnosti, ki bi ga ne vrednotili tudi v tej luči.

Če gremo v novo leto s kako željo, gremo z željo po evropskem miru. Spremlja naj vse tiste, kar jih je ob tej ali drugi priliki že izpovedal naš list: za boljšim življenjem Slovencev, za socialno enakopravnejšo družbo, za delom, do katerega naj ima pravico tudi mlad človek, za družbo na slovenskem, ki bo vedela, kaj je kultura in človekova svoboda...

1551

Leta 1551 je izšla prva slovenska knjiga.

1551—1937

stopamo v 386. leto slovenske kulturne tradicije.

Ker smo se namenili, da pregledamo v našem listu vrsto problemov slovenskega šolstva, smo poslali današnje številko tudi mnogim gg. učiteljem in učiteljicam. Pri tej priliki jih vlijudno vabimo, da se na list naroče.

Za slovensko šolstvo

Zadnjič smo napovedali vrsto člankov o problemih našega šolstva. Ker med študenti še ni takih, ki bi se bili v svojem pedagoškem študiju že toliko ukvarjali s konkretnimi prilikami slovenskega šolstva, smo prav kot za uvod v ta študij naprosili nekatere naše pedagoške praktike, da nam na te probleme pokažejo.

Naša osnovna šola

Kakor vse druge družbene institucije preživlja tudi osnovna šola v vsem povojnem času občutno krizo. Dočim posvečajo po drugih državah največjo pozornost notranji, predvsem idejni reformi, je za nas Slovence to vprašanje dokaj bolj komplicirano. K težkočam programatičnega značaja se pridružujejo pri nas še one upravne in finančne, kar spravlja celokupno vprašanje osnovnošolske reforme na mrtvo točko. Od tu si je treba v prvi vrsti razlagati ves neuspeh posameznih borcev izmed učiteljstva, ki bi hoteli spraviti današnje osnovne šole v sklad s potrebami naše dobe. Ves njihov mladostni polet se razblinja ob udarcu na tradicionalno stvarnost, vsa njihova dobra volja ne more spremeniti političnih ideologij današnje Jugoslavije na sploh, ter Slovenije še posebej.

Vsi ugovori, ki prihajajo proti današnji uredbi ljudske šole iz vrst psihologov in pedagogov, ostajajo glas vpijočega v puščavi. Političnih formacij, ki bi zajele v svoja jadra vso problematiko današnjega časa in zavzele proti nji pozitivno načrtno stališče, pri nas nimamo. Naša politika je še vedno nujno okupirana z notranjo uredbo mlade države, takorekoč s postavljanjem temeljnih obrisov in zato ostaja ideološka vsebina te nove socialne tvorbe zaenkrat še melodija bodočnosti. Tako poteka dragocen čas brez izrabe, vprašanja, ki kličejo po rešitvi, se potiskajo kot drugovrstna v stran, »rešujejo« se s provizoričnimi naredbami, ki prečesto-krat prinašajo v položaj sam nezajeljene komplikacije. Zahteve pedagogov postajajo v takih razmerah le neprijeten krik javne vesti, nadležni »anahronizmi« neživljenjskih pedagoških »enfants terribles«, na katere odgovarja še najučinkoviteje notranje namesto prosvetnega ministrstva.

Toda pri najboljši volji vpoštevanja vseh težkoč, ki ovirajo plodno delo na tem torišču, reforma osnovne šole postaja iz dneva v dan nujnejša. Neglede na to, če pristopimo jutri ali pojutrišnjem k njenemu izvajanju: Slovenci moramo postaviti ta problem na dnevni red svoje javne diskusije. Prepričani smo, da bo kmalu prišel čas, ko bo stalo to vprašanje v vsej svoji neodložljivi nujnosti pred nami, ko bo tudi naša javnost duhovno in politično toliko organizirana, da se ne bo mogla in niti hotela izogniti temu delu za preuredbo temeljev najširšega ljudskega izobraževališča.

V čem obstaja prav za prav vprašanje slovenske osnovne šole? V glavnem vsekakor v tem, da je za pretežno večino slovenskega ljudstva osnovna šola edino izobraževališče, ki naj našega človeka

pripravlja na uspešno tekmovanje v življenjski borbi in da prav to edino izobraževališče izgublja vedno bolj organičen odnos do življenja, kakršno je primoran živeti naš narod danes in v kakršno bo po sili razmer pognan še globlje v bližnji bodočnosti. Okrog tega osrednjega problema se zvrščajo sicer v podrejeni, toda za uspeh reforme naše osnovne šole vendarle nepodcenljivi vlogi vsi predpogoji, od katerih zavisi smotrna rešitev našega centralnega vprašanja.

Če pogledamo dejansko stanje sedanjega našega osnovnega šolstva, pada v oči zlasti nerazveseljivo dejstvo, da so naše podeželske šole, zlasti nižje organizirane, t. j. eno-, dvo- in trirazrednice z učenci prenapolnjene. Takih šol je pa v Sloveniji po statistiki iz leta 1934/35 488 od skupnega števila 873 šol v vsej Sloveniji. To so pa ravno tiste šole, ki ostanejo edino izobraževališče za vse poznejše življenje njihovih obiskovalcev. Naše kmetijsko-nadaljevalno šolstvo, ki bi pomenjalo dragoceno izpopolnitev osnovnošolske izobrazbene podlage, je tako rekoč šele v početkih ter se je v zadnjem času po razveseljivem začetnem pogonu nekam neodločno ustavilo sredi poti.

V letu 1931 je obiskovalo v Sloveniji vse osnovne šole 141.541 učencev, t. j. približno ena osmina celotnega števila prebivalstva. Tri leta pozneje se je število šoloobiskujočih otrok dvignilo na 176.657, torej od osmine na šestino celokupnega prebivalstva. Ta prirastek učencev se gotovo ne more pripisovati samo na rovaš dviga vsega prebivalstva, marveč v prvi vrsti vsled stremjenja, da se z novimi šolami zniža odstotek nepismenosti med našim ljudstvom. Ta odstotek je gotovo še vedno tako visok, da bi morala naša prosvetna oblast posvečati temu dejstvu še posebno pozornost.

Pred dvema letoma je poučevalo v Sloveniji na osnovnih šolah 3827 učiteljskih oseb, od katerih je bilo 1450 učiteljev in 2377 učiteljic. Vsled tega razmerja so nastavljene na mnogih enorazrednicah in tudi na dvorazrednicah same učiteljice. Da vpliva taka porazdelitev moških in ženskih učnih moči precej škodljivo na učiteljsko izvenšolsko delo, je umevno samo po sebi.

V isti dobi je manjkalo v Sloveniji 223 razrednih učiteljev ter je službovalo preko zakonito določene službene dobe, t. j. po 35 službenih letih še 115 učiteljev, a je čakalo kljub temu na nastavitev okrog 750 brezposelnih učiteljskih abiturientov.

Slovenske občine so izplačale pred dvema letoma preko 25 milijonov dinarjev v šolske svrhe, iz državne blagajne pa je prejelo učiteljstvo okrog 84 milijonov na račun svojih rednih plačilnih prejemkov, tako da znašajo stroški za vsakega učenca približno 625 Din na leto, davčna obremenitev za izdatke za osnovno šolo pa ca 100 Din na vsakega prebivalca.

Iz tega izhaja, da so izdatki za osnovno šolo v

Sloveniji razmeroma zelo visoki. Problem kvalitete slovenske osnovne šole je spričo tega dejstva toliko bolj pereč in njegova rešitev je ena prvenstvenih slovenskih potreb.

Še vse važnejše in nujnejše pa postaja to vprašanje, če se ozremo na ustanovo osnovne šole glede na njeno družbeno funkcijo. Slovenija je med vsemi jugoslovanskimi pokrajinami relativno najgosteje naseljena dežela. Od tu izvira specifično slovensko razdrobljenost kmetijskih posestev, ki po svoji ogromni večini ne zadoščajo za pošteno preživljanje svojih lastnikov. Vedno večji odstotek slovenskega kmetijskega prebivalstva si mora iskati v industriji in obrti svojega vsakdanjega kruha. Toda za vsakogar, ki le nekoliko pozna razmere v naši industriji, je jasno, da so možnosti take zaposlitve že davno izčrpane. Ne samo to, industrija je začela »begunce z vasi« zopet vračati njihovi rodni grudi. Izseljenstvo, naša stara rak-rana, bi zavzelo še vse večje dimenzije, če bi tujina sama ne pošiljala vsako leto večjega števila naših izseljencev, telesno in duševno izčrpanih, na domača tla. Preobljudena kmetijska posestva, domača industrija v krčih gospodarske krize in odklanjajoča tujina, to je teren, na katerem se odigrava pred našimi očmi žaloigra tisočev in tisočev slovenskih družin.

Tu imamo opraviti s specifičnim slovenskim socialnim problemom. V ta okvir spada tudi vprašanje vzgoje, izobrazbe in socialne zaščite naše osnovnošolske mladine. Slovenci smo stopili v državno skupnost s Srbi in Hrvati s svojo posebno gospodarsko, socialno in kulturno individualnostjo. Prilaganje v nov državni okvir je pomenjalo za prvo širokih slovenskih množic in zlasti za njeno najvažnejšo ustanovo, osnovno šolo, nekako prehodno dobo čakanja in prekinjenje nujne razvojne kontinuitete. In to v dobi po največji katastrofi modernega človeštva, po svetovni vojni, ki je porušila gospodarska, kulturna in moralna oporišča prejšnjih rodov in postavila sodobno generacijo pred najtežja vprašanja obnovitve svojih eksistenčnih temeljev. Vse svet se je lotil tega obnovitvenega dela z mrzličavim naporom vseh svojih sil. Razume se, da tudi osnovna šola in izobrazba najširših narodnih plasti izven sten šolskih učilnic nista smeli še nadalje ostati na razvojnem »stadiju« predvojnega časa. Nove življenjske potrebe, izpremenjeni gospodarski in socialni odnosi zahtevajo novih vzgojnih in izobrazbenih osnov, zahtevajo pa prav tako za vedno večje število otrok socialne zaščite, da se vrastejo v narodni kolektiv, da jim zagotovljeni eksistenčni pogoji dajo na življenjsko pot dovolj optimizma, ki jim omogoča konstruktivno sodelovanje na določenem mestu v človeški družbi.

Vse države vodijo račun o teh izpremembah, ki so se izvršile in se še vedno vrše v vseh plasteh in v celotni strukturi moderne človeške družbe ter skušajo zajeti val novega duha v reformirane družbene ustanove. Reforma osnovne šole stoji povsod na enem izmed prvih mest v programih vseh socialnih gibanj današnjega časa. In to je razumljivo. Čim se menja družbena struktura, takoj se pojavljajo stremjenja reformiranja šole po novih življenjskih potrebah. Vsaka zgodovina šolske teorije in prakse nam nudi dokaz takega prilagajanja na sleherni svoji strani. Največja napaka pri kritičnem razmotrivanju šolskega vprašanja se nam more vrniti prav iz razloga, če le za hip pozabimo na vzročno povezanost šole s časom in prostorom. Obravnavati šolo kot institucijo izven družbe, z izoliranim lastnim, neodvisnim življenjem, pripisovati ji neko avtonomijo, ki je absolutno nima in ne more imeti, pomenja postavljati problem na zgrešeno osnovo, ki mora roditi škodljive zaključke za vsako nameravano reformo.

Po vsem tem se moramo s čudom vprašati: odkod to, da vlada v Sloveniji neko relativno zatišje v vprašanju reforme naše osnovne vzgoje in pouka? Ali smo ostali Slovenci nedotaknjeni po svetovni krizi, o kateri velja sicer splošno, da je zajela ves svet? Isto mrtvilo, ki je vladalo med Slovenci v času pred vojno, ko so nam tuji vladajoči narodi oblikovali po svojih potrebah našo kolektivno in individualno miselnost, čutimo, da še vedno hromi naše spoznanje, našo samobitnost in naše življenjske sile. Šola učilnica z njej lastnimi metodami, ki so sistematično ovirale vraščanje nove generacije v demokratično miselnost, v samoza-

vestno in samostojno mišljenje, vzgojeno na osnovi lastnih življenjskih potreb: ista šola učilnica onemogoča tudi še danes, po vseh najtežjih izpremembah v pogojih življenjske borbe, razmah vseh telesnih in duševnih sil novemu rodu.

Kar je bilo pri nas poskusov prelomiti s tradicionalno prakso, so izšli večinoma iz enostranskega posnemanja tujih metodičnih stremljenj, porojenih iz tamkajšnjih življenjskih razmer, ki so si odprle pot v učilnice. Individualni poskusi iz vrst pedagogov so obsojeni eo ipso na neuspeh, ker jih ni nosilo nikako organizirano slovensko socialno gibanje, ki bi jim edino moglo podeliti življenjsko nujno ter vtisniti novi šoli sodoben smoter in duh.

V najtežjih časih, ki jih preživlja slovensko ljudstvo, mu tako važna družbena ustanova, kakor je osnovna šola, kljub težkim gmotnim žrtvam ne stoji ob strani ter mu ne daje jamstva, da bo njegova mlada generacija opremljena za uspešen boj v njegovih življenjskih peripetijah. Dve desetletji življenja v novi državni tvorbi sta minili za Slovence neizkoriščeni, naše prosvetne institucije se v teku vse te dobe niso uvrstile z vso svojo pomembnostjo v gospodarski, socialni in kulturni program slovenskega ljudstva iz enostavnega razloga, ker iz razumljivih, a kljub temu neodpušljivih vzrokov — takega programa še nimamo. Slovenska javnost si tudi pod krutimi udarci povojne krize ni ustvarila enotnih pogledov na naše slovensko vprašanje, naše politično vodstvo ne more od samih dreves zazreti gozda. Naša politična zgodovina se ponavlja: ista stremljenja, ki so vodila slovensko politiko v preteklosti, onemogočajo tudi v sedanjosti dobro organizirano narodno hotenje. Zato je prejkoslej dolžnost vseh, ki čutijo z ljudstvom, da mimo vseh političnih razlik in kljub vsem oviram za postavitev sintetičnega narodnega programa slovenskega ljudstva slišijo klic naroda po odpmoči in sodelujejo na vseh kulturnih področjih, ki se pred našimi očmi razkrajajo v brezupen anahronizem.

In v ta program spada tudi vprašanje naše osnovne šole. Kje so slovenske korporacije, ki bi ga objele v vsej njegovi resnosti in nujnosti, kje so predstavniki slovenske javnosti, ki bi ga uvrstili v načrt najbistvenejših zahtev našega kulturnega programa? Kdo izmed nas more biti še tako naven, da bi mogel le za hip računati s tem, da se morejo ta naša bitna vprašanja dovoljno rešiti kjerkoli izven mej naše ožje domovine? Svoje potrebe poznamo sami najbolje, svoje naloge moramo prevzeti z zavestjo polne odgovornosti na lastna ramena in zato zahtevamo kot prvi pogoj možnost avtonomnega reševanja svojih življenjskih nujnosti.

R. M.

Slovensko delovno ljudstvo in šolnine

(Nadaljevanje.)

Pomanjkanje zemlje, slaba kakovost tal, nerentabilnost in pomanjkanje hrane so glavne karakteristike slovenskih kmetij. Zato ni čudno, da je prebivalstvo pričelo že zgodaj zapuščati domačo zemljo in si šlo iskati kruha v mesta in trge, v tovarne, rudnike in na veleposestva, tako doma kakor tudi v tujino. Preko 300 tisoč ljudi je zapustilo Slovenijo, po vojni 50 tisoč, in se stalno naselilo v Ameriki, Holandski, Westfaliji, Franciji, na tisoče jih je za časa poljskih del zapuščalo Slovenijo in odhajalo v Francijo, Nemčijo, Vojvodino delat na veleposestva. Toda velika kriza je ne le ustavila izseljevanje in zaprla tovarne, pričeli so se vračati tudi naši izseljenci. Navadno prihajajo brez denarja, a če ga prinesejo, ga porabijo v prvih tednih zaradi brezposelnosti v domovini. Na tisoče vrnivših se izseljencev z mnogimi tisoči begunci iz zasedenega ozemlja še povečuje strašno bedo, ki se je naselila po kmečkih bajtah.

Pred svetovno vojno, pa tudi še v prvih letih po njej je število kmečkih sinov, ki so prihajali na srednje in visoke šole, vsaj približno ustrezalo številu kmečkega prebivalstva Slovenije. Toda to razmerje med številom kmečkih in ostalih sinov na srednjih in visokih šolah, se je vedno bolj spreminjalo v korist nekmečkih sinov. V letih 1932/33

Lanska anketa Akademske akcije

V prejšnji številki smo navedli podatke o hrani in stanovanju; odstotek nezadostno hranjenih znaša: na filoz. fak. 13, na pravni fak. 12, na tehn. fak. 10, na med. fak. 9, na teol. fak. 1. — Neznosno stanovanje pa ima v odstotkih: na fil. fak. 8, na pravni fak. 8, na tehn. fak. 5, na med. fak. 5, na teol. fak. 4 izmed študentov, ki so rubriko izpolnili. Cinik bi rekel, da odstotek nezadostno hranjenih in slabo nastanjenih študentov za naše razmere ni pretirano visok. Toda če si predstavljamo vsakega študenta posebej, potem je težav mnogo in preveč.

Sami, ali vsaj deloma sami, se vzdržujejo (v odstotkih): na fil. fak. 65, na pravni fak. 44, na tehn. fak. 37, na med. fak. 32, na teol. fak. 40; skupno 46%. Sem nismo šteli onih, ki so zapisali, da jih povečini vzdržujejo starši, sami pa se vzdržujejo le v majhni meri. Odstotek je ogromen; če pomislimo, da je zaslužka in zlasti podpor malo, moramo dati prav teologu, ki je v anketi zapisal: »žilavost študentovstva v teh težkih socialnih razmerah je vendar velika«. Vir vzdrževanja pri onih, ki se vzdržujejo vsaj deloma sami, so po večini, skoroda neverjetni večini, inštrukcije. V številkah so vir vzdrževanja:

	fil.	prav.	tehn.	teol.	med.
inštrukcije	62	73	29	1	16
služba	9	13		1	
časnikarstvo, literatura	4	3		1	1
glasba	2	4	2		
ročno delo	1			1	
tehnično delo				11	
razno (kupčija)		2			

K službam smo šteli tudi službe iz bednostnega sklada.

In katerim poklicem pripadajo starši teh študentov, ki se vzdržujejo vsaj deloma sami? Podatki ankete so naslednji:

	fil.	prav.	tehn.	teol.	med.
drž. uradniki, zvančniki, služitelji, železničarji	58	54	30	15	5
nameščenci	5	9	1		1
svobodni poklici	2	2			
zasebniki		2		1	2
trgovci	3	2	3	1	
obrtniki	9	15	5	5	5
delavci	10	17	3		2
kmetje	27	33	12	3	17
brezposelni	2		1		

je bilo na slovenski univerzi le še 15,3% kmečkih otrok. Procent kmečkih otrok stalno pada!

Obupne razmere v kmečkih domovih so pripeljale tako daleč, da daje danes 140 tisoč kmečkih rodbin 240 slušateljev, a ostalih 100 tisoč rodbin 1400 slušateljev.

Suhe številke in dejstva, ki so ilustrirale opis stanja, v katerem živi slovenski kmet, dokazujejo, da je zahteva, naj slovenski kmet plačuje šolnine, iluzija. Toda po katerem pravu kmečki otrok nima pravice do študija? Tudi kmečki otrok hoče izobrazbe in napredka in ker imda do tega vso pravico, zato zahteva črtanje tega, kar mu to pravico jemlje — zato zahteva črtanje šolnin!

Socialna slika slovenskega delavca.

Svetovna gospodarska kriza je preplavila tudi Slovenijo s svojo nepremagljivo in viharno silo ter je v svojem prvem pogubnem navalu najprej zajela delavski razred, za katerim ni pustila drugega kakor samo sledove gospodarskega in kulturnega razdejanja in uničevanja. Ker je konzumna moč delavstva zaradi brezposelnosti in neprestanega zniževanja mezd padla daleč pod eksistenčni minimum, tovarnar ni mogel več prodajati blaga v tistih množinah kakor prej, toda zaradi racionalizacije svojih obratov in vedno večjega tehničnega napredka, je moral kljub vsemu proizvajati blaga vedno več in to je povzročilo tzv. hiperprodukcijo, da je bilo nenadoma vsega prevč, skladišča in zaloge so prenapolnjene, kupi naloženega lesa gnijejo in trohne, tovorni vagoni rjave in žde ob posta-

Smučči in vse potrebščine,
smučarsko opremo,
drsalke in sanke

A. Gorec

d. z o. z.
LJUBLJANA
poleg nebotičnika

V odstotkih:

	skupaj	fil.	prav.	teh.	teol.	med.
drž. uradniki, zvaniki, služitelji, železničarji	43	50	41	44	62	16
nameščenci	4	4	7	1.5		3
svobodni poklici	1					
zasebniki	1	1	3			
trgovci	3	2	1	4	4	
obrtniki	10	8	12	8	21	16
delavci	9	9	13	4		6
kmetje	29	23	25	18	13	53
brezposelni	0.7	1	1.5			

Ti podatki se skladajo s podatki o poklicu staršev vseh akademikov po osebnih izkazih za zimski semester lanskega leta v odstotkih: podjetniki 0.4, drž. uradniki s fak. izobrazbo 11, drž. uradniki brez fak. izobrazbe, zvaniki, služitelji, železničarji 45, nameščenci 6.7, svobodni poklici 4, zasebniki 0.6, trgovci 4.5, obrtniki 7, delavci 3, kmetje 16, brezposelni 0.2.

Med onimi, ki se vzdržujejo sami, so zastopani vsi poklici, ki so zastopani s sličnim procentom med poklici staršev vseh akademikov. Edina izjema je pičli, skoraj ničevi 0.4% akademikov, ki izhajajo iz podjetniškega stanu. Vsi ostali poklici, ki pošiljajo otroke na univerzo, imajo tako nizek standard, da ne zadostuje, ali vsaj čisto ne zadostuje za šolanje otrok na univerzi. To velja tudi za poklice uradnikov z akademsko izobrazbo; na filozofiji je n. pr. med akademiki-uradniškimi otroki, ki se vzdržujejo vsaj deloma sami, ena petina ljudi, katerih očetje so uradniki z akademsko izobrazbo. K svobodnim poklicem smo šteli vse uradniške poklice, ki zahtevajo dovršeno fakulteto. K obrtnikom smo šteli tudi one, ki imajo razen obrti še posestvo; eden izmed teh obrtnikov posestnikov v škofjeloških hribih ima po podatku v anketi 100 Din mesečnih dohodkov. Tudi naši podatki nam potrjujejo znano dejstvo, da Slovenci nimamo »trdnega« meščanstva, dejstvo, ki ga je Ivan Cankar označil: »slovenski narod je narod proletarcev«.

Ali obstoje razlike med spoloma v materialnih razmerah? Da. Dasi se danes marsikatera študentka prebija sama ali vsaj deloma sama, nam kaže razliko podatek v plačevanju šolnine, posnet po osebnih izkazih.

Ni plačalo šolnine:

na medicinski fak. 11 deklet od 44; 25%;

na fil. fak. 47 deklet od 220; 20%;

na pravni fak. 13 deklet od 59; 11%;

na tehn. fak. 2 dekleti od 18; 23%; skupno 73 deklet od 354; 20.8%.

Pri fantih pa ne plača šolnine 34.3% vseh vpisanih. Pri dekletih je univerza torej v večji meri kot pri fantih — privilegij premožnih.

Farm. fakulteta v Beogradu

Iz Beograda poročajo, da se bo še v letošnjem študijskem letu ustanovil na beograjski univerzi farmaceutski oddelek na medicinski ali filozofski fakulteti ali celo posebna farmaceutska fakulteta.

Prvi poskusi, da dobé v Beogradu farmaceutsko visoko šolo, segajo 16 let nazaj. Že takrat je beograjska univerza zahtevala od prosvetnega ministrstva ustanovitev farmaceutskega oddelka. Prosvetno ministrstvo se je odzvalo in dalo posebni komisiji izdelati študijski načrt, drugi komisiji dalo pregledati prostore, ki bi prišli v poštev, in samo postavilo v proračun potrebne vsote za to šolo. Navzlic temu do ustanovitve farmaceutskega oddelka ali fakultete ni prišlo. Anketna komisija, ki jo je imenoval l. 1922. prosvetni minister, je znova ugotovila, da Beograd potrebuje farmaceutsko fakulteto. Pred tremi leti je prosvetno ministrstvo sklicalo drugo anketno komisijo, ki je tudi sestavila študijski načrt za farmaceutsko oddelka v Zagrebu in Beogradu, kjer naj se ustanovi farmaceutski oddelek. Zdaj poročajo, da je za to novo visoko šolo vse pripravljeno. S pripravami so pohiteli, češ da je farmaceutski oddelek ali fakulteta nujna zaradi domačega racionalnega izdelovanja zdravil, prav tako pa tudi zaradi kemično-bioloških in toksikoloških problemov, ki jih je prineslo novodobno vojskovanje, pred katerim se je treba ubraniti tudi s pravočasno izobrazbo strokovnjakov.

Ko je v letošnjem finančnem zakonu dobil prosvetni minister pooblastilo za ustanovitev veterinarske fakultete, visoke ekonomsko-komercialne šole in visoke umetniške šole, so v Beogradu ugotavljali, da Beograd, ki je v visokem šolstvu v primeri z Zagrebom zapostavljen, niti z novimi šolami ne bo dosegel Zagreba, češ da bo ta imel še farmaceutski oddelek več. Razpravljali smo, ali je to točno,* zdaj pa bo Beograd z ustanovitvijo farmaceutskega oddelka ali fakultete v zunanji organizaciji svojega visokega šolstva vendarle Zagrebu enak.

Nam pa se tudi ob tej priliki znova ponavlja vprašanje, ki smo ga postavili, ko smo v zvezi z ustanovitvijo veterinarske fakultete, visoke ekonomsko-komercialne šole in visoke umetniške šole v Beogradu razpravljali o našem šolstvu: Ali pri nas kdo razmišlja in dela za organizacijo slovenskega šolstva, da bi tudi Slovenci bili v čem komu enaki?

* Prim. štev. 5 »1551«.

Prvi članski sestanek Akademске akcije za izpopolnitev univerze bo v soboto 16. t. m. ob 3. uri pop. v zbornici.

Predavanje prof. Kidriča

Odbor Slovenskega kluba je prosil g. profesorja dr. Fr. Kidriča, da bi v klubu predaval o Prešernovem odnosu do javnih vprašanj. G. profesor je povabil sprejel in številno obiskano predavanje se je vršilo 17. decembra v dvorani hotela Miklič. V uvodu je predavatelj povedal, zakaj se je prošnji študentov rad odzval:

»Želje tistih izmed vas, ki so me prosili, da razgrem pred vami izsledke svojih študij o Prešernu z ozirom na pesnikove odnose do političnih, socialnih ter verskih in filozofskih vprašanj njegove dobe, je taka, da je človek mojih nazorov ne more odbiti, pa najsi se še tako bori za čas, da čimprej dovrši svoj slovenski znanstveni program, ter postane zopet svoboden gospodar svojih odločitev.

Ne more je odbiti, če misli, da ima vseučiliški profesor dolžnost, rezultate svojih specialnih študij obravnavati semtertje tudi pred družbo, ki je ne sestavljajo zgolj bivši, sedanjí ali bodoči sestrokovnjaki.

Ne more je odbiti, če je prepričan, da je Prešeren tak vogelni kamen naše kulture, tak prepričevalen dokaz naše življenjske upravičenosti in tak edinstven pojav svetovne literature, da mora o vsaki manifestaciji njegovega duha, torej tudi o njegovem razmerju do sodobnih političnih, socialnih in filozofsko-verskih problemov imeti jasno predstavo vsak razmišljajoči naš človek, pa najsi gre za slavista, ali drugačnega inteligenta, za meščana ali naprej stremečega delavca.

Težek in tvegan bi bil poskus, zgostiti v mal članek izvajanja našega najboljšega poznavalca Prešerna. Zaslutili smo iz predavanja tisto, kar nas danes tako zelo zanima in kar bomo mogli imeti docela jasno pred očmi šele takrat, kadar bomo do dna poznali vse gibalne sile, ki so vodile življenjski proces družbe na Slovenskem za Prešerna: kakšen in s katerimi možnostmi je stal Prešeren-človek sredi teh sil, kako jih je poznal in čutil, sodil in tehtal, kako morda skušal usmerjati, pregnesti in izkoristiti za interese še neosvečenega slovenskega naroda.

Odhajali smo z radostno mislijo na knjigo, v kateri se bo v vsej polnosti pokazalo veliko prešerslovsko delo profesorja Kidriča, in z občutjem nestrpnega pričakovanja.

Anonimnost v časopisju.

Zaradi pomanjkanja prostora smo morali za danes opustiti nadaljnje prispevke k vprašanju, ki je bilo sproženo v prejšnji številki.

jah v celih kolonah, skratka, povsod je preveč blaga in to ob času, ko delovnemu ljudstvu vsega primanjkuje, ko so ljudje namesto v obleke odeti v cape in cunje, ko zmrzujejo po nezakurjenih prostorih in umirajo od bede in gladi. Toda namesto, da bi vse to blago primerno razdelili med ljudstvo, ga uničujejo in sežigajo, vse zato, da ohranijo cene na isti višini. V dobi elektrike prenašajo slovenski delavci in kmetje goreče baklje iz hiše v hišo, če si hočejo vzgati luči — kakor pred tisoč leti in v času nebotičnikov ter razkošnih vil in palač prebivajo slovenski delavci po napol razpadlih bajtah, po lesnih barakah, po najrazličnejših podrtinah nekateri po kozolcih in šupah in celo po kanalih. Istočasno pa so po podatkih Mednarodnega urada za statistiko predlanskem uničili po vsem svetu:

205 milijonov kg sladkorja,

26,7 milijonov kg kave,

25 milijonov kg riža,

25 milijonov kg mesa.

Obenem pa je umrlo 1,2 milij. ljudi, ki so zaradi bede in lakote obupali nad svojim življenjem in se ubili. Vse to le dokazuje zmedenost današnje družbene ureditve.

Torej zaradi te nadprodukcije blaga je bil tovarnar prisiljen, da je začel v ogromnih množinah odpuščati delavstvo in ga metati na cesto. Brezposelnost je tako naraščala in še narašča iz dneva v dan ter s tem še bolj pada delavčeva konzumna moč. Beda in pomanjkanje sta zavladała med delavstvom ter ni videti, da bi kdaj v bližnji bodočnosti prenehala.

Šef trgovskega odseka ministrstva za trgovino in industrijo g. ing. M. Manojlovič je izjavil na gospodarskem zborovanju v Ljubljani, dne 26. januarja 1936, da je v Sloveniji 600 tisoč prebivalcev, ki živijo od gozda in lesa v krizi, — t. j. prav polovico vsega slovenskega naroda! Poleg

tega je prav gotovo še 60 tisoč brezposelnih delavcev. Vsega delavstva pa je v Sloveniji okoli 270 tisoč ljudi ali 24% celokupneoa prebivalstva.

Pri nas obratuje 21 rudnikov, 19 premogovnih in 2 svinčena. Ako si hočemo ustvariti čim resničnejšo podobo o stanju delovnega trga in njegovega razvoja ter o ostalih perečih socialnih vprašanjih delavca, se homo morali tudi opirati na statistično gradivo, ki ga izdaja OUZD v Ljubljani.

Število zavarovanih članov je pri OUZD padlo od junija 1930. do dec. 1935 za 24.519, t. j. skoraj za 25%. To pomeni, da so vsi ti izgubili delo in prišli ob zaslužek. V rudarski industriji pa je padlo število zaposlenega delavstva v zadnjih 6 letih približno za 4500 ljudi ali za 49%. Celokupna produkcija slovenske rudarske industrije od l. 1913 dalje je razvidna iz naslednje tabele:

leto:	produkcija v tonah	od vse produkcije v državi	število delavstva	na enega delavca odpade na leto ton	na dan kg	število šintov na leto
1913	1.587.137	51,20 %	7203	220	710	310
1919	1.169.636		10499	110	366	308
1920	1.216.376		11566	104	346	308
1921	1.284.018		11872	108	366	300
1922	1.554.332		11216	139	463	300
1923	1.696.956		11452	148	493	300
1924	1.897.637		12568	151	500	300
1925	1.822.007	44,00 %	11896	150	500	300
1926	1.678.031	40,50 %	10169	160	533	300
1927	1.965.600	40,20 %	8747	225	750	300
1928	1.866.738	36,90 %	8600	217	723	300
1929	2.293.400	40,60 %	10709	214	713	300
1930	1.754.070	33,20 %	9089	193	726	266
1931	1.562.076	31,10 %	7751	202	808	250
1932	1.265.572	30,04 %	6788	186	861	214
1933	1.157.014	30,02 %	5843	204	971	204
1934	1.240.077	30,01 %	5674	206	1063	206
1935	1.235.477		4636			

Od l. 1929. do l. 1935. je padla celokupna rudarska produkcija Slovenije za 1.053.323 ton! Pred vojno l. 1913. je znašala celokupna slovenska rudarska produkcija v primeri s sedanjim teritorijem današnje Jugoslavije 51,2%, l. 1934. pa je znašala rudarska produkcija le še 30,01% celotne jugoslovanske produkcije, torej je padla za 21,19%! Iz te tabele lahko tudi posnemamo, da je naš rudar izkopal na dan l. 1929. 713 kg rude, l. 1934. pa že 1063 kg, in sicer s 96 šihmi manj ter s porazno padajočimi mezdami, saj je iznos rudarskih mezd padel od letnih 168 milijonov Din v l. 1929. na 68 milijonov Din v l. 1934., to j. za 59%. Značilen za ilustracijo gospodarske krize je tudi Velenjski rudnik, ki je produciral l. 1922. 202.320 ton premoga, l. 1934. pa samo še 69.225 ton, t. j. za 133.095 ton manj ali za 40%. Število zaposlenega delavstva pa je padlo v istem razdobju od 888 ljudi na 310, t. j. za 578 ali za 63%. Celokupna premogovna produkcija pa je padla v letih od 1929 do 1934 za 49% Katastrofalni padec produkcije v slovenskih rudnikih je pripisati zmanjšanju državnih naročil, ki se zlasti očitno kaže že od l. 1925. Od skupnega znižanja premoga državno železnic za 6140 ton mesečno od koncem l. 1935. odpade na slovenske premogovnike 4600 ton ali 75%! Slovenija je najbolj gospodarsko zapostavljena dežela v državi, čeprav dobiva država od nje največje dohodke. Poleg vedno manjših naročil plačujejo državne železnice vsako leto manj za tono premoga.

L. 1930. za tono 115 Din.

L. 1931. za tono 113 Din.

L. 1932. za tono 104 Din.

L. 1933. za tono 95 Din.

L. 1934. za tono 90 Din.

L. 1935. za tono 66,50 Din.

(Dalje prihodnjič.)

VII. Reprezentančni ples tehnikov – Kazina 30. januarja

Mladina in Cankar

Minulo leto je poteklo 60 let od Cankarjevega rojstva in 18 let od njegove smrti. Ta jubilej slovenske kulture je proslavil ak. agr. klub »Njiva« z intimno proslavo 12. dec. lanskega leta.

Uvodni govor je imel Ivo Brnčić, recitatorji pa so z odlomki iz »Grešnika Lenarta«, »Kurenta«, »Bele krizanteme«, »Hlapcev«, »Podob iz sanj«, pisateljevega predavanja o »Slovenski kulturi, vojni in delavstvu« ter črtice »Lepa naša domovina« skušali poslušalcem približati jedro in vsebino Cankarjeve umetnosti.

Vsako leto od Cankarjeve smrti sem se vršijo pri nas najrazličnejše proslave in svečanosti v njegov spomin. Čeprav so si po obliki slične, vendar so vsakokrat jasna slika, kako pojmuje tega svojega umetnika in njegovo delo. — Na nobenega slovenskega umetnika nismo gledali s tako različnimi naziranjmi kot prav na Cankarja. Ko je še živel, so ga preganjali in obsojali, slavili in blatili, a najmanj — razumeli.

Po njegovi smrti so ga slavili in povelečevali, natezali na najrazličnejša kopita, mrcvarili njegovo umetnost z najrazličnejšimi dogmatičnimi merili in svetovnonazornimi obrasci. Nastalo je cankarjanstvo, roj epigonov je šel za njim. A slavili in pomenjali so njegovo obliko, ne pa vsebine. Omamljal jih je njegov bleščeči jezik, duha Cankarjevega niso dojele. Medtem se nam je vedno bolj oddaljeval v preteklost, ostajalo pa je njegovo delo, položeno v trideset knjig. Cankarjeva dela so šla v svet, doma in v tujini so jih izdajali. V šolah se leto za leto seznanja z njim mladi rod, ki mu je neznan Cankar-človek in čas, v katerem je živel in delal. Kondenzirani in šolsko prirojeni sestavki v učbenikih in lekcije ne morejo mladini pravilno in popolnoma predstaviti Cankarja-umetnika. Spoznava in razume pa ga vsega v njegovi umetnosti in študiju njegovega življenja, dobe, razmer, okolja, ki je oblikovalo njega samega in dajalo vsebino njegovi umetnosti. Zato mora biti njeno pojmovanje Cankarja in njegove umetnosti drugačno kot je bilo pojmovanje njegovih sodobnikov in generacij z njim. Biti mora zrelejše, objektivnejše. Danes mora mladina spoznati in obseči veličino Cankarjeve umetnosti, njeno mesto in pomen v zgodovini slovenske kulture in slovenskega življenja; dokler ne bo dokončno obdelan in ocenjen Cankarjev pojav.

Mimo vsega ozkega strankarskega posiljevanja, doktrinskega razlaganja in svetovnonazorskega opredeljevanja in utesnjevanja nam je Cankar mnogo več kot vse to. — Sam je dejal, da je vsaka njegova beseda kaplja njegove srčne krvi in o sebi je zaklical: »Ne v areni literature, v areni življenja sem stall!« Resnica je bila njegovo glavno in edino življenjsko vodilo in vodilo njegove umetnosti. To je izpričal z vsem svojim življenjem in to nam izpričuje vsa njegova umetnost, ki je resnična slika vsega slovenskega življenja preteklo in tudi sedanje dobe, podana z njegovim življenjskim in umetniškim izkustvom. V tem je vrednost njegovega dela in v tem je veličina njegove umetnosti, ki jo gleda slovenska mladina v njegovem delu.

In vsaka proslava bi naj bila mejnik k popolnejšemu razumevanju in pojmovanju Cankarja in njegove umetnosti.

V tem vidimo tudi vrednost in uspeh Cankarjeve proslave ak. agr. kluba »Njiva«.

Drago Košmurnj —lj.

Malenkosti dneva . . .

Mimo Župančiča in nad njega!

»Straža v viharju«, glasilo enega dela katoliških akademikov (označba Tineta Debeljaka, febr. 1935), piše 17. decembra 1936 sledeče: »Še je ljudem, ki se za to zanimajo, v spominu polemika, ki jo je pred dvema letoma vzbudil M. Javornik v nekem članku v »Besedi«, da so nekateri katoliški pesniki izšli oblikovno iz Župančiča (podčrtali mi). Ta bežna trditev je razburila ves »Zvonovski« in »Sodobniški« tabor od larpurlartističnih do marksističnih odtenkov.«

V obrambo g. Javornika, ki bo te potvorbe gotovo spet ocenil kot »napake ljudi iz Ehrlichovega misijonskega kabineta« ali pa kot produkt »ehrlíchovsko-tomčevske duševnosti« (oboje po »Besedi« 1935, št. 1), objavljamo omenjeno »bežno trditev« dobesedno. S tem bomo ustregli tudi onim »stražarjem« in »nestražarjem«, ki te polemike nimajo v spominu.

G. M. Javornik piše v članku »Dva odgovora« (»Beseda« 1935, št. 1):

»Slovenska povojna lirika more po prvih ekspresionističnih poskusih edino v ljudeh iz mladinskega gibanja in v njihovi, pretežno metafizični in katoliško duhovno usmerjeni pesmi zaznamovati absoluten napredek, ki gre vsebinsko stilno in jezikovno mimo dotedanjih virov, mimo Otona Župančiča in nad njega« (!) (Podčrtali mi.)

Če torej primerjamo izvirno besedilo z najnovejšo interpretacijo v »Straži«, nam ne bo težko priti do komentarja. Naj si ga napravi vsak sam! La vérité est ce qui est le plus urgent, pravi katoliški mislec Maritain . . .

Strell izza vogala

V zadnji dobi je hvalabogu malo ponehalo tisto pritiskanje žigov po naših listih, ali pa se preneslo drugam. Zato nas je čudno zadela znamka, ki nam jo je dal v noveletni številki »Slovenca« publicist g. dr. Tine Debeljak. Ko je pisal svoj letni pregled časopisja, je kakor mimogrede in nič hudega sluteč krstil naš list:

»1551« glasilo marksističnih akademikov, in nam oddelil mesto na sami skrajni levici vsega slovenskega časopisja!

Ker ni, da bi se človek igral s temi stvarmi, smo prisiljeni, da g. kulturnega urednika z vso resnostjo in strogostjo vprašamo, na podlagi katerih člankov v našem listu si je dovolil zgraditi svojo sodbo in ali je premislil, v kak položaj s svojo oznako lahko spravi akademski list »1551«. Svoje oznake ni podprl niti z enim stavkom, čeprav »Slovenec« ni do danes še nikdar podrobno obravnaval vprašanja, kakšne načelne osnove izkazuje naš list. Pripominjamo, da je medtem n. pr. zagrebški tednik »Nova riječ« ob čitanju našega lista prišel do druge sodbe, ko ga dne 7. t. m. navaja kot »organ demokratske mladine«.

Po vseh skušnjah, ki jih imajo drugi in ki jih imamo mi, vemo, da so taki strelli izza vogalov lahko zelo nevarni. Vašo oznako, gospod urednik, bo lahko že jutri kdorkoli recimo naš napadalni tovariš »Straža v viharju« vzela za čisto zlato. Vse drugo veste.

Literarnozgodovinska zmeta

Ob novem letu smo delali obračune. Ne tistih velikih, ki bi nam bili tako potrebni, temveč manjše, take, ki spadajo po važnosti v drugo ali tretjo vrsto. Kulturni referent »Slovenca« je na primer sklenil našo slovstveno bilanco. Ko presoja vodilne revije, pravi, da je »Ljubljanskemu Zvonu« in »Sodobnosti« lasten materialistični socializem in umetniški naturalizem, o reviji svojega tabora pa sodi sledeče:

»Dom in svet« kot katol. revija seveda ne more v naturalizem, ter zato stoji morda današnjemu modnemu času nekako ob strani, je pa zato tembolj potreben, da varuje idealistično duhovnost tudi v današnjem materialističnem valu. On predstavlja sedanjo tragiko religioznega človeka, ter skuša prav iz te tragike ustvariti kulturne vrednote iz duha. Med naturalističnimi

vrstnicami je glasnik idealističnega človeka in če morda po mnenju nekaterih nima sedanjosti, kakor jo je imel pred desetimi leti, ima bodočnost.«

Lepa je ta sodba o »Domu in svetu« in lep je stavek o varuhu idealistične duhovnosti v današnjem materialističnem valu. Toda kakšno presenečenje, če greš in po tem kažipotu konfrontiraš vse tri revije! Išči naturalizma in našel boš tu in tam kaj, kar bi mu lahko bilo podobno; na primer pesem, ki ima med enakimi tudi sledeče verze:

Mi pa smo ostali sami

in na prašnem tlaku sedimo ob mlačnem pivu.

Raztrgane ilustracije visijo na klinu, mastne podobe, miss Boston, Mussolinijev lev in Olla gumi.

»So iz »Ljubljanskega zvonca«? Tudi ne.

So iz »Sodobnosti«? Tudi ne.

Iz »Doma in sveta« so in sicer, da je bolj pri roki, kar iz zadnje številke. Če jih boste šli prebrat, se boste spraševali, kam bi spričo njih z vso gornjo besedno navlako, ki je sama po sebi lahko lepa ki pa žal ne drži — kot marsikaj drugega ne kar se napiše . . .

Čudo univerze

Kakor prezident Edvard Beneš, premier Léon Blum in minister Anton Korošec, je izdal svojo novoletno poslanico tudi Zvonimir Bizjak, asistent Slovenskega inštituta na univerzi v Ljubljani. Poslanico prinašamo v izvlečku:

... Srečno novo leto, dragi slavisti! . . . Bili ste lani na splošno pridni in marljivi, nekateri celo odlični, priznajte pa, da bi mogli biti še bolj. Kogar se tiče, naj se poboljša. Stremite po čim večji znanstveni izobrazbi, a tudi izpopolnitve lepih družabnih navedb ne zanemarjajte: »Καλλιὰ καὶ ἀγαθὰ«. Čim prestopite prag svetih akademskih tal, pustite pred njim s počestnim prahom vred vso ostalo navlako, pa naj je krščena za politiko ali kakorkoli. Sproščeni zunanje posvetne rabe pojdite v učilnice našega inštituta kot v tempelj, kjer sejarjem ni prostora, da se tu duhovno in srčno oplemenitite. Duh pravega tovarštva bodi vedno pred Vami! . . .

Z. Bizjak, univ. asistent.

Ko so si slavisti opomogli od presenečenja, ki jim ga je pripravil njih asistent, so začeli premišljati, kako bi tudi oni v skladu z vso kurtuazijo, ki je ob takih prilikah v navadi, odgovorili. Običajni pa so zaenkrat pri ugotovitvi, da bi bilo vsaj hudo nesramno, od njih, ko bi se odločili n. pr. za takle tekst poslanice, ki jo tudi nakažemo v izvlečku:

Srečno novo leto, gospod asistent! . . . Bili ste lani na splošno pridni in marljivi, včasih celo odlični, priznajte pa, da bi bili lahko še bolj. Kjer se Vas tiče, poboljšajte se. Stremite . . . (dalje glej zgoraj.) Slavisti.

Marsikaj je na univerzi, česar si nekoč ne bo moč goče razložiti.

Železniške gradnje po vojni

»Ako rekapituliramo vse železniške gradnje, ki so se izvršile v naši državi od prevrata do danes, se nam nudi naslednja slika:

Direkcija	normal. tir	ozki tir	skupno	%
Beograd	728	315	1043	70.2
Subotica	28	—	28	1.8
Zagreb	233	—	233	15.7
Sarajevo	—	120	120	8.0
Ljubljana	54	6	60	4.3
	1043	441	1484	100

»Jutro«, 24. dec. 1936.

GRAVEUR

Anton černe

ETIKETE
ŠTAMPILJE
LJUBLJANA

PRIPOROČAMO

NOVO KUHINJO

ALEKSANDROVA C.

NASPROTI PALAČE »DUNAV«

Znižane cene

Imajo p. n. g. akademiki v frizerskem salonu

Stane Rakar

Ljubljana, Prešernova ul. 7

Poleg glavne pošte (Vežni vhod)

Mali
CONTINENTAL
Je res najboljši
pisalni strojček
IVAN LEGAT
MEHNIK

Maribor, Vetrinjska ulica št. 30

Tel. int. 24-34

Ljubljana, Prešernova ulica 44

Tel. int. 26-36

